

BUDAPEST TÜNDÖKLÉSE ÉS NYOMORÚSÁGA

A HALDOKLÓ ROMANTIKA ÓBUDÁN

Budapest ezernyi színéhez és változatához hozzátartozik ez is: ahogy közvetlen szomszédságunkban, itt a hegyek alatt meghal egy régi és kimerült életforma, — oly életforma, melyről ez a város elfelejtkezett, — oly életforma, mely valaha ennek a különleges karriérű városnak sorsa és történelme volt. Ma már csak csodálkozni mennek ide a pestiek, de nem értik. Holott ez itt köröskörül, a Hármashatárhegy díszletei és sötétkéi alkonyi színei alján nem csupán különleges és szinte tragikus színpadi dekoráció, de bizony mindennapi valóság. Mit látnak mindebből a pestiek? Egyébként, ahová itt Budapest hozzáér, elront mindent. A pestiek a kiskocsmákért jönnek ide alkonyatkor, a luxusautók megállanak a kis vendéglők előtt, ahol már minden előkészült gyönyörködítésükre, a cigány húzza, a kiskocsmái hangulat egészen hamisíthatatlan, a tulajdonos és a pincérek lelkesedve sietnek a vendégek fogadtatására. Minden olyan, ahogy Pesten, odaát Óbudát elképzelik. Az irodalmi lelkek még azt is tudják, hogy a vidám, cimbalmos zenebona szomszédságában lakott a kis házban, melyre a szecesszió reneszánsz díszeket rakott, Krúdy Gyula. Szemközt a pestiek legendás Bródy-kávéháza, szomszédban duhaj cimbalmos vendéglő. Pár ódon, hosszú, földszintes házra divatos modern díszeket raktak. Sötét kis lépcsőházakat, ámpír kapukat modernizálnak. Ide is eljutott Pest ízlése.

Az álmos utcán néha-néha még felhangzik a régi német dialektus. Így beszéltek itt régen. De a kihalt sváb iparos és szőlőművelő polgárok fiai már csónadrágban járnak és a swing ütemére rángatóznak. Az apa, nagypapa tudja, hogy vasárnap van. Kikönyököl a földszintes ház ablakába és kibámul az egyhangú szürke alkonyatba. Nem, nem adia fel életformáját. Köröskörül sok minden elmúlik és megváltozik, az Árpád-híd félbenmaradt terjedelmes építkezése óriási ürt vágott az öreg házak közé. De ezek az öreg polgárok azért kitartanak, nem engednek semmi változást. Már egészen tehetetlenek. Pest betört hozzájuk, úszik a vagyon. Így mennek tönkre Pest utánzásán, fiaik talmi luxusán ezek az elszürkült, ódon Braunhaxlerék — ez Óbuda régi polgárainak neve a barna harisnya után, melyet hajdan viseltek. A szőlőművesek kapui most is zöldék, kopottan, de a szőlők régen kihaltak a hegyoldalról. Köröskörül a kis házakat kisajátította a város, de a nagy politikai változások nyomába jött pénztelenség egyelőre megmentette nem kétséges sorsukat. A homlokzatokon neogót, ámpír, copfdíszítések. Egy régi, kihalt mérsékelt polgári életforma szelíd emlékei, a Szentszövetség és II. József korából. Mit adott ez a kis vidék a messzi német testvériségnek? Semmit. Így süllyed alá méla és egyhangú budapest-kül-

városi jelentéktelenségbe. Az egykori mérsékelt polgári jólét helyén már szármalmas nyomor. Egykor szép és tekintélyes paloták is álltak itt: kaszárnyák és gyárak udvarának mélyén barokk homlokzatok, a bécsi Belvederéhez méltó lépcsőházak merengenek, díszükvesztetten, nyomortanyák ölelnek körül méltóságteljes II. József-korabeli építkezéseket. Még emlékek is alig él. A polgárházak végtelen hosszú, sokszor két utcát összekötő udvarán (még középkori hagyomány ez is) kétoldalt apró kis lakások sorakoznak; a régi óbudai polgári idill is ismerte a nyomortanyák, cselédlakások rendszerét, bennük nem egyezzer meglepően nemes antik bútorokkal. De lakóik már mitsem tudnak minderről, segédek kis üzemeiben, polgári létüket valahogy fenntartó gyári munkások, az alkonyi borszagba és a pestiek óbudai idilljébe mindenféle áporodott és idült szegényszag vegyül. A szegényszag, mely oly ismertetőjele ennek az egész városnegyednek...

Az öreg, süllyedő házak csak kifelé idill, bennük elképesztő tanulság lakik. Ezek a proletárok Budapest e méltóságteljes és tartózkodó, de feltétlenül egyik legkopottabb negyedében, egészen mások, mint a többi kerületekben. Nem türelmetlenek és nem követelőzők. Így rendelkezésre állnak a pesti hurzsoák jóindulatú csodálkozásának és frók szelíd és idilli csodálkozásának is a múlt felé. Nem, nem rejtik el kopottságukat, mely különben az egész negyedre jellemző. Csak az érzelmek öröklötten lojálisak errefelé. Persze sok része a kerületnek a baloldali pártok, csoportosulások, szervezetek tagja. De körmenetekkor, mikor a hercegprimás úr szózatára emlékeztetnek a papok és rajonganak e szózatokért az emberek, a földszintes ódon házikókhoz is hozzákopott nagy szecessziós bérházak vagy lakónegyedek Vass József, Wolff Károly és Dréhr Imre korából csak úgy fénylenek a gyertyáktól. Nemcsak vallásos hitük kinyilatkoztatása ez, melynek elvégre megvannak a maga évszázados tanúbizonyságai barokk templomokban és tekintélyes plébániákban, hanem egyben politikai tüntetés is ez olvasvalami irányában, melyet nem tudnak, nem is mernek talán egészen kimondani. A kapuk alatt baloldali falragaszok, de mi lakik az emberek szívében? Biztos, tehetetlenségében is ez Budapest legkonzervatívabb negyede. Az emberek tudomásul veszik a sebes sárga villamosokat, melyek vadul száguldanak az apró házak közl, vagy megnézik a csodálkozó, kocsmázó áhítatos pestieket, akik közben — közben bebenyitogatnak a kis kertés udvarokra, hol rosszindulatúan méregetik az idegent — öregemberek és rózsaszínpongvolás felrizzent hölgyek (a mama künn cseveg székben a kapu előtt), de a villamoson és a rózsaszín pongvolán túl itt nincs semmi

változás. Minden konzervativizmust és tartózkodást sugall. Szomorúságukba és szegénységükbe belenyugszanak, jóságosak és nem türelmetlenek, a dolgokat úgy veszik, ahogy vannak. Lehetetlen nem merengeni rajtuk egy keveset. Nem túl sokat, mert gyanús ez a szegényszaggal kevert tehetetlen idill, melybe idővel minden kívülről jött szándék belehasznul. A Vass József és Wolff Károly korából eredő városi házak egykor gögös lakói — miniszteri tanácsosok, hivatali altisztek, katonatisztek és egyéb köztisztviselők, tanárok, festők — szintén belehasználnak ebbe a kopottságba, elmúlt fejjel felől az oltalmazó hatalom, most már odanyatlanak szegény közhivatalnok és nyugdíjas mivoltukban, miközben még néha-néha világpolitikáról sutognak, a városnegyed ölére.

Egy időben itt torz történelmi hangulatokat is dédelgettek, a Schmidt-féle parkban, — hamis antik bútorok gyárosának ez örök monumentumában vashomlokati készült barokk angolkák és szentek lehellik az 1910-es évekből, vagy még későbből azt a hangulatot, mintha például egy osztrák, vagy csehországi, vagy würzburgi kolostor kertjében járnánk. Pár szétdőlt romra a székesfőváros nagy költséggel monumentális amfiteátrumot akart építeni és szabadtéri játékokat rendezni itt, egy volt szármalmas bordélyház helyén. Szerencsére nem lett semmi az egészből. De az 1940-es években ily dicsőségesen kikészített romok mégis fennmaradtak és hirdetik egy igen érdekes korszak emlékezetét. Az alkonyatban pepita és csónadrágos fiatal emberek járkálnak és elég mérsékelt leányzók unatkoznak: ezek a fiatal emberek nemrég visszatért páncélgránátosok vagy kísérő munkaszolgálatosok, akik 1944 végén árkokat ástak a Dunaparton védelemül és közben kincseket kerestek az ódon zsidótemető sírjaiban, majd meg csontokkal futballoztak.

Így olvad össze itt a múlt és jelen. — kedves pestiek a Belvároshoz és a Dunaparttól jertek, hadd csodáljuk meg fővárosunk idilli múltját, mely felé biedermeier ízlések visszasóvárog. Ilyen volt valaha Budapest, ilyen volt valaha a pesti polgárság, — ez a szegény, nagyon kopott és nagyvonalú Óbuda, melynek közepén idegen Árpád-híd, idegen a hypermodern gimnázium és a hypermodern posta (ki látogatja vajjon?) egyetlen beszédes emléke, mi volt Budapest és mi lett belőle. — mert ilyenek voltak mind-mind a pesti és budai kerületek, így válik semmivé a múlt.

